

Kapitel 7

Nye gloser, men også første møde med en halvtransitiv

- Dette kapitel handler især om at få trænet det, du allerede ved sammen med nye gloser og tilhæng. Men det introducerer også halvtransitiv, som er et begreb, du oftere og oftere vil støde ind i efterhånden som dit grønlandske bliver stadig mere kompleks.

Gloser til ottende kapitel

<i>akisussaassuseq</i> (akisussaassu(t)siq)	et ansvar
<i>allagaq</i> (alla(k)gaq)	et brev
<i>allakkeri-</i>	at behandle post
<i>assorsuaq</i>	vældigt meget (assut+SUAQ)
<i>eqqarsaatigi-</i> (iqqarsaatigə)	at tænke på det
<i>eqqumiip-</i>	at være mærkelig
<i>ilagi-</i> (ilagə)	at være sammen med ham
<i>ilinniartitaaneq/ ilinniartitaanerup</i>	en uddannelse
<i>inequnar-</i>	at være sød/ yndig
<i>ingerlap-</i> (iŋirlatə)	at arbejde med det/ at behandle det
<i>inuuk/ inuuiup</i>	en fødselsdag
<i>isumaqatigiissutigi-</i> (isumaqatigiissutigə)	at være enige om det
<i>januaari</i>	januar
<i>maaji</i>	maj
<i>malip-</i>	at følge ham
<i>meeqqerivik/ meeqqeriviup</i>	en børnehave
<i>naleqartitaq</i>	en værdi, en norm
<i>nassuiar-</i>	at forklare det
<i>nujaq</i> (nutsaq)	et hår
<i>nutaaq</i>	en ny
<i>paari-</i> (paarə)	at passe det
<i>pilersaarut</i> (pilirsaarutə)	en plan
<i>pingaar-</i>	at være vigtig
<i>pisimasoq</i>	en hændelse
<i>poortugaq</i> (puurtug(k)aq)	en pakke
<i>*qulə</i>	rummet ovenover POSSESSOR
<i>sakkutooq</i>	en soldat
<i>sakkutooqarfik/ sakkutooqarfiup</i>	en base
<i>takisooq</i>	en lang
<i>tamanna/ tamakku</i>	denne/ disse (tidligere nævnte)
<i>ulapaar-</i>	at have meget travlt

Tilhæng

N-LIR	at forsyne ham med N
Vb+NIRPAAQ	den, der er mest Vb
N-SSAQ-U+GALUAQ	N, som skulle have været nogens
Vb+TIP	at få nogen til at Vb
Vb+TUQ=SSAQ=U	alternativ måde at udtrykke fremtid, at skulle Vb
Vb-VIK	stedet el. lejligheden for Vb

Endelser

N{±ata}	navneord i relativ ental, der "ejes" af 3.person ental: "hans ene"
N{±ata}	navneord i relativ ental, der "ejes" af 3.person flertal: "deres ene"
N{±it}	navneord i absolut flertal, der "ejes" af 3.person flertal: "deres flere"
N{-nni}	navneord, der ejes af 'mig' i lokalis: "I min N"
Vb{+va}	verbum i interrogativ 3.ental: "han"

Lytte/ forstå/ gentage stykke II-7

Tutsiuteqqippunga.

Immikkoortumi 6-imi oqaluttuarivara Pituffimmi qaammatini marlunni sulissallunga. Aasaq 1970 Pituffimmi immikkut ittuuvoq KGH-p speditørianut ulapaarfiulluni. Taanna allanik suliassarpassuaqarluni ulapippallaarmat uanga taassuma suliassaagalui paarisussaavakka. Suliassama tamakku ilagivaat Pituffimmi sakkutuujunngitsunut allakkerisarneq Qaanaamullu allakkat poortukkallu ingerlateqqinnissaat.

Isumaqatigiissutigineqaralarpoq uanga maajimi Pituffimmut aallassasunga nutaanili pilersaaruteqalermat januaarimili Nuummuk allakkerisarnermik ilinniariartortinneqaqqaarpunga maajimilu pilersaarutit malillugit Pituffimmukarlunga.

21-liillunga inuunni Pituffimmut tikippunga.

Uanga taamani "blomsterbørn"-it inuunerannik inuuneqarlunga inuuvunga: Takisuumik nujaqarpunga, ilinniartitaaneq akisussaassuserlu eqqarsaatigivallaanngilakka assorsuarli fiistertarlunga nipilersortarlungalu.

Sakkutooqarfinni inuuneq naleqartitallu taamaanngillat. Uanga isumaga malillugu sakkutooqarfiit eqqumiittartut Pituffillu sakkutooqarfinnit allanit immaqa eqqumiinnerulluni. Inui sakkutuujupput Amerikamiut sakkutuunulluunniit sulisut qallunaat. Taamani kalaaleqanngilaq. Pingaarnarpaarlut: Angutaannaavugut. Arnartaqanngivippugut. Pituffimmi inuunera tassa immaqa inuunerma ilaa eqqumiinnerpaaq.

Qulaani allappunga aasaq taanna Pituffimmi immikkut ittunik pisimasoqartoq. Immikkoortoq 8-mi pisimasut tamakku nassuiarniassavakka.

Halvtransitiverne - et nyt begreb

Du undrer dig sikkert over udtrykket *21-liillunga inuunni* 'på min 21 års fødselsdag'. Element for element betyder udtrykket nærmest: 'på min fødselsdag idet jeg forsynde med 21', men i praksis skal du lære dig, at det er talord-LII, der bruges til udtryk som fx 'fylde så og så mange år'.

Tilhængen N-LIR betyder 'at forsyne den med N'. N-LIR er altså transitiv og kan derfor kun anvendes sammen med et genstandsled, der som alle andre genstandsled på grønlandsk indebærer bestemt form. *Poortugaq allagartalerpaa* 'Han satte en seddel på pakken' og *Atorfik inuttalerpaat* 'De bemandede stillingen' er eksempler på brugen af N-LIR.

Men de mange gange, vi ikke ønsker at fokusere på genstandsleddet ('pakken' og 'stillingen' i eksemplerne), men derimod mere på handlingen, har vi brug for en struktur, der så at sige kan viske transitiviteten væk.

I et udtryk som 'Jeg underviser de studerende' er 'de studerende' et genstandsled i bestemt form, så de skal være genstandsleddet for det transitive verbum *ilinniartip-*: *Ilinniarnertuut ilinniartittarpakka*.

Derimod er "genstanden" (de voksne elever) helt ubestemt i et udtryk som 'Jeg er voksenunderviser'. *ilinniartip-* betyder 'at undervise GENSTANDSLED', hvor genstandsleddet altid er bestemt og/eller bekendt. *ilinniartip-* kan altså ikke umiddelbart bruges i denne sammenhæng.

Det er her halvtransitiven kommer ind og "visker genstanden væk". *ilinniartip- +*

HTR bliver til *ilinniartitsi-*. Med denne nye stamme kan vi nu danne ord som 'en lærer' *ilinniartitsisoq* eller 'jeg underviser kun voksne' *inersimasuinnarnik ilinniartitsivunga*.

Endnu et eksempel: *aningaasat* (flertal af *aningaasaq*) betyder 'penge'. Så betyder *aningaasalerparput* 'vi gav ham penge'. Men hvordan danner man så betydninger som 'at yde støtte' eller navneordet 'en bevilling', hvor genstanden (beløbsmodtageren) jo ikke engang er nævnt. Svaret er igen halvtransitiv: *aningaasaq-LIR-HTR* $\Rightarrow$ *aningaasali-* 'at yde penge' og *aningaasaq-LIR-HTR-UTØ* $\Rightarrow$ *aningaasaliissut* 'en bevilling'.

Halvtransitivernes form

HTR har ret forskellige former afhængig af verbets bøjningsklasse. Her er de vigtigste:

HTR $\Rightarrow$ -tsi efter Vb $\pm$ TIP - *ilinniartippara* - *ilinniartitsivunga*

HTR $\Rightarrow$ -i efter -r- - *aningaasalerparput* - *aningaasaliivugut*

HTR $\Rightarrow$ +nnip efter de fleste stammer på vokal- - *soqutigivara* - *soqutiginnippunga* og *asavara* - *asannippunga*

En specialitet

Endelsen N{ $\pm$ it}, der sættes på navneord i absolut flertal, der "ejes" af 3.person flertal, er lidt afvigende. Det udlydende -t forsvinder nemlig efter stammer på -u og -i. 'Deres huse' bliver altså til *illu-it* $\Rightarrow$ *illui* og 'deres dage' til *ulloq-it* $\Rightarrow$ *ullui* og i andre kasus fx *illuinut* 'til deres huse' og *ulluini* 'i deres dage'.

Men efter -a og ø er endelsen sig selv så 'nogle af dem' og 'fra nogle af dem' hedder *ila-it* $\Rightarrow$ *ilaat* og *ila-it*+nit $\Rightarrow$ *ilaannit* og 'deres medhjælpere' *ikiurtø-it* $\Rightarrow$ *ikiortaat*.